

ко пространство”, в което индивидуаното време на лирическия субект - минало, сегашно, бъдеще - е разтворено в драмата - равносметка, в съзнателната самоизмама - надежда, в градираните по сила пристъпи на крушението. И само в отделни мигове героят се връща към реалното настояще /”Повия ли се, тъй боли,/ тъй стяга- / – Ах, на зло видял се / злокобен и всегдашен сън!”; “– Но къде съм?” / - своеобразен антракт въздишка между отделните действия на психологическата драма. Преходите са ту резки, ту неуловими. В запазените три ръкописни редакции поетът непрекъснато съкращава реалния план, за да се съсредоточи все по-определено в каталкизмите на духа, изолирани, недосегаеми за външна намеса, тук все още обясними. Нощта е арена на съдбовен сблъсък между национално социалното съзнание и настъпващото безверие, безсилие, отчуждение от всичко, дори от самия себе си. Така точно в проблемно емоционалните внушения на тази строго лична нощ са заложили пътищата на бъдещето развитие на Яворов, респективно на българския символизъм.

В нашата литература няма друга лирическа творба толкова близка до драматургическото произведение. Трудно бихме вместили “Нощ” в точна жанрова определеност. Стихотворение ли е? Малка драматическа поема, както я приемат мнозина? Или виртуозен лирически “конспект” на многоактна психологическа драма със свои развързка, завръзка и отделни действия, които, тясно преплетени, преливат едно в друго и чийто смисъл, както на всяка вътрешно завършена творба, се улавя само в контекста на цялото. Това е най-миниатюрната драма в литературата ни, но и най-трагичната, смислово дълбока, лична и същевременно до болезненост национално обществена, драма, проецирана на фона на нощта или по-точно сляла се със самата нощ.

Яворовата нощ е страдание. На тялото и духа. Преди всичко на духа. Така с парадигмата “нощ” се свързва водещата тема в творбата - страданието, в поемата конкретно национално обусловено, след това в редица творби извечно, абсолютизирано, без начало и без край, както извечна е нощта. А най-често Яворовото страдание е стон в нощта.

Халюцинативни вълни запълват пространството ѝ; гласове и викове разтърсват тишината ѝ:/ не песен слушам - а злоещо / ех-тят отчаяни въздишки /... звънят окови - желяза” - историческите